

Το χρονικό μια μέρα πριν την απελευθέρωση της Λαμίας

Η κατάσταση στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια το Φθινόπωρο του 1944

Καθώς οι δυνάμεις του άξονα υποχωρούσαν σε όλα τα μέτωπα, τα κατοχικά στρατεύματα στην Ελλάδα, τέλη Αυγούστου 1944, ανέρχονταν σε 302.000 (210.000 Γερμανοί, 55.000 Βούλγαροι 6.000 Σενεγαλέζοι, Μαροκινοί, Τάταροι, Ουκρανοί και 31.000 Ιταλοί που παρέμειναν στο πλευρό του άξονα μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας το Σεπτέμβριο του 1943).

Στις 23 Αυγούστου 1944 ο σοβιετικός στρατός συντρίβοντας τους ναζί εισερχόταν θριαμβευτικά στη Ρουμανία, που εγκατέλειπε τον άξονα.

Στις 5 Σεπτεμβρίου η ΕΣΣΔ κήρυξε τον πόλεμο στη Βουλγαρία και στις 8 του μήνα εισέβαλε στο βουλγαρικό έδαφος. Η βαλκανική χώρα πρώην σύμμαχος του άξονα, άλλαζε τώρα στρατόπεδο και στις 9 Σεπτεμβρίου κήρυξε με τη σειρά της τον πόλεμο στη Γερμανία προσβάλλοντας τις χιτλερικές δυνάμεις μέσα στο Γιουγκοσλαβικό έδαφος στη Νις και τα Σκόπια. Η ώρα της λευτεριάς πλησίαζε και για την πολύπαθη Ελλάδα.

Καθώς ο κίνδυνος εγκλωβισμού των γερμανικών μεραρχιών στην Ελλάδα καθίστατο πλέον ορατός, η αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων προς βορρά ήταν απλά θέμα χρόνου οπότε και ο οδικός και σιδηροδρομικός άξονας Αθηνών-Θεσσαλονίκης έπρεπε να διατηρηθεί ανοιχτός και ασφαλής.

Ήδη από τις 30 Αυγούστου η γερμανική αεροπορία και το ναυτικό είχαν μεταφέρει από τα νησιά του Αιγαίου στην ηπειρωτική Ελλάδα 68.000 άνδρες ενώ απέμεναν ακόμα 33.000 Γερμανο-ιταλοί στα νησιά και την Κρήτη.

Στις **12 Οκτωβρίου** οι Γερμανοί αποχώρησαν από την Αθήνα προς βορρά για να αποφύγουν την περικύκλωση από τον προελαύνοντα σοβιετικό στρατό.

Σύσκεψη καπεταναίων Λαμίας

Από το Σεπτέμβριο όμως μεγάλα τμήματα του ελληνικού εδάφους ήταν ήδη ελεύθερα από τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ: από τα τέλη Αυγούστου ο νομός Έβρου, το πρώτο 15νήμερο του Σεπτεμβρίου, η νότια Πελοπόννησος, η δυτική Στερεά, η ανατολική Μακεδονία και η Θράκη και από τα νησιά η Λέσβος και η Χίος

Στα δυτικά ο ΕΔΕΣ είχε απελευθερώσει τη Λευκάδα, και όλη την Ήπειρο εκτός από τα Γιάννενα.

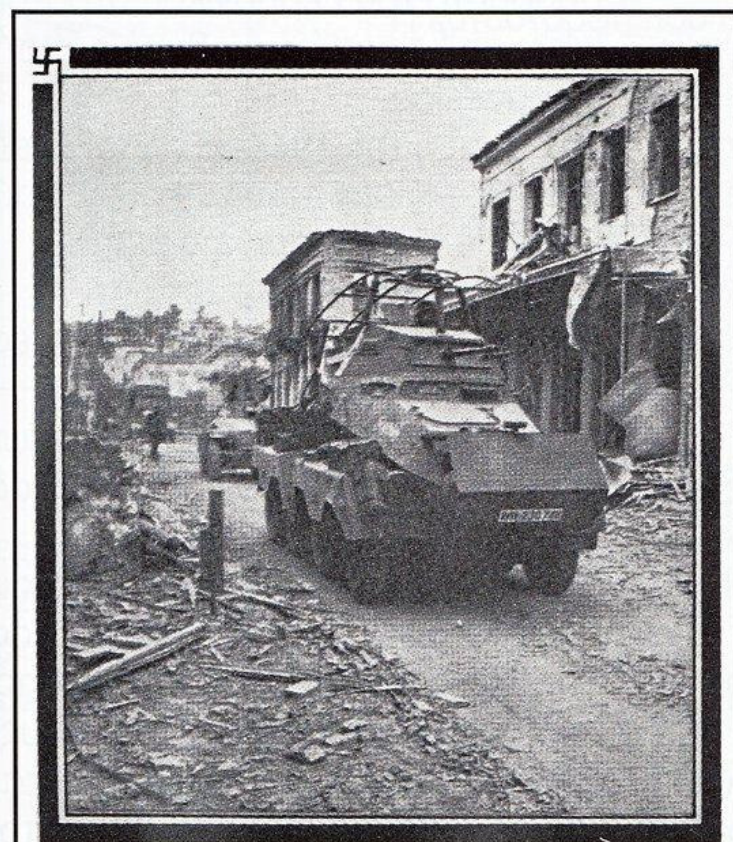
Το 5μερο 4-10 Οκτωβρίου απελευθερώθηκαν η Κέρκυρα, η Πάτρα, το Ναύπλιο και η Κόρινθος και πλέον όλη η Πελοπόννησος ήταν υπό ελληνικό έλεγχο. Το μεγαλύτερο μέρος των ταγμάτων Ασφαλείας είχε εξοντωθεί ή συλληφθεί και παραδοθεί στους Άγγλους και την Εθνική Κυβέρνηση, εκτός από τους ένοπλους συνεργάτες των Γερμανών στη Μακεδονία.

Στις **16 Οκτωβρίου** οι Γερμανοί έφυγαν και από τη Θήβα και όλη η ανατολική Στερεά ήταν ελεύθερη εκτός από τη Λαμία και τη Χαλκίδα.

Η επικείμενη αποχώρηση των Γερμανών από τη Λαμία

Καθώς οι Γερμανοί ετοιμάζονταν πυρετωδώς για την αποχώρησή τους από τη Λαμία και με δεδομένο ότι οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ πλησίαζαν από τα νότια (η 13η μεραρχία Ρούμελης διέθετε πλέον μια ισχυρή δύναμη 7.000 ανταρτών), μέσα στην πόλη επικρατούσε αναβρασμός και έντονη ανησυχία.

Κυκλοφορούσε η πληροφορία ότι οι κατακτητές, σύμφωνα με την πάγια τακτική τους και σε άλλα μέτωπα κατά τη διαδικασία της υποχώρησης, θα ανατίναζαν σημαντικά κτίρια και εγκαταστάσεις μέσα στη Λαμία προκαλώντας εσκεμμένα ανυπολόγιστες καταστροφές στις υποδομές, με τεράστιους κινδύνους για τον πολύπαθο πληθυσμό.

lamia1941

Στόχο αποτελούσαν οι μεγάλες αποθήκες πυρομαχικών στο στρατόπεδο Τσαλτάκη (όπου στη διάρκεια της κατοχής μεταφορτώνονταν πυρομαχικά στα τρένα από το Λιανοκλάδι με κατεύθυνση το λιμάνι της Στυλίδος για μεταφορά τους στα πλοία).

Παράλληλα επρόκειτο να ανατιναχθούν το Εργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής της Ηλεκτρικής Εταιρείας στην οδό Λεωνίδου και το τηλεφωνικό κέντρο της ΑΕΤΕ (Ανώνυμη Ελληνική Τηλεφωνική Εταιρεία) στην οδό Αινιάων.

Επίσης κινδύνευαν με ολική καταστροφή οι αποθήκες τροφίμων του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού που βρίσκονταν σε διάφορα σημεία της πόλης: στο παλιό Νοσοκομείο στην οδό Φλέμινγκ

(σημερινό Δημαρχείο), στο σιδηροδρομικό σταθμό Λαμίας, στο παλιό Γυμνάσιο Αρρένων (σημερινό 6ο Γυμνάσιο) και κτίρια στην οδό Παλαιολόγου. Ο κίνδυνος για τη Λαμία ήταν μεγάλος καθώς κινδύνευε με ολική καταστροφή.

Στις 17 Οκτώβρη το πρωί, μία μόλις μέρα πριν την απελευθέρωση της Λαμίας, ομάδα μαχητών της 13ης μεραρχίας του ΕΛΑΣ συγκρούστηκε με τους Γερμανούς στα ανατολικά προάστια της πόλης, στη Μεγάλη Βρύση, με κόστος 9 νεκρούς μαχητές, τους: Αθ. Ψωμά (Λαμία), Δημ. Βάρσο (Λαμία), Ηλ. Δεβεσιάδη (Λαμία), Θωμ. Παπαδημητρίου (Στυλίδα), Ιω. Γιαννούτσο (Στυλίδα), Γιώργο Μανωλόπουλο (Λαμία), Ιω. Πανούτσο (Λαμία), Τζινάβα (Λαμία) και Θ. Ψωμά που τραυματίστηκε σοβαρά και υπέκυψε αργότερα στα τραύματά του (Λαμιακός Τύπος, Τρίτη 18 Οκτώβρη, σελ.4).

Η αναστάτωση είχε χτυπήσει κόκκινο. Κανείς δεν ήξερε πως θα αντιδρούσαν οι Γερμανοί που ετοιμάζονταν την άλλη μέρα, 18 Οκτωβρίου, ξημερώνοντας του Αγ. Λουκά, να κινηθούν βόρεια προς την κατεύθυνση του Δομοκού, αποχωρώντας από την πόλη.

Οι «ξένοι» αυτόκλητοι σωτήρες

Μέσα στον ορυμαγδό των εξελίξεων 3 άνθρωποι έπαιξαν εκείνες τις ώρες, τον πλέον σημαντικό ρόλο, σωτήριο για την ύπαρξη της Λαμίας, αποτρέποντας σε μεγάλο βαθμό την καταστροφή της: ο Ιταλός αιχμάλωτος **Eugenio de Simone**, ο Αυστριακός στρατιώτης **Josef H. Blechinger** (Ηλίας Κόκκινος) και ο Σουηδός αντιπρόσωπος του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού Sture Linner.

Ο Ιταλός αξιωματικός του πυροβολικού, Eugenio de Simone (1909-1968), ηλεκτρολόγος αντιφασίστας, από το χωριό Απριλιάνο της Κοσέντζα, αιχμάλωτος των Γερμανών από το 1943 στο στρατόπεδο Τσαλτάκη, είχε πάρει εντολή από τους Γερμανούς να φτιάξει και να τοποθετήσει στις αποθήκες πυρομαχικών του στρατοπέδου τα εκρηκτικά καλώδια που θα σήμαιναν το τέλος για την πόλη της Λαμίας. Αρχικά θα γινόταν μια πιο μικρή έκρηξη για προειδοποίηση όταν οι γερμανικές φάλαγγες θα βρίσκονταν στα στενά Δερβέν Φούρκα προς Δομοκό (160 χλμ) και θα επακολουθούσε η μεγάλη έκρηξη

Eugenio De Simone και Ελπίδα Πέτρου

Ο de Simone δουλεύοντας όλη νύχτα, με τεράστιο κίνδυνο, προκάλεσε για παραπλάνηση την πρώτη μικρή έκρηξη το πρωί, ξημερώματα 18 Οκτωβρίου, και αποσυνδέοντας τα μεγάλα καλώδια, απέτρεψε τη δεύτερη μοιραία έκρηξη.

Έτσι το πρωί ξημερώματα, όταν τα πρώτα τμήματα του ΕΛΑΣ έμπαιναν στην πόλη από τα ανατολικά και έφταναν στο στρατόπεδο Τσαλτάκη, τον βρήκαν να αποσυνδέει τα καλώδια, σώζοντας τη Λαμία από βεβαία καταστροφή.

Ο de Simone έμεινε μεταπολεμικά στη Λαμία, εργάστηκε ως ελαιοχρωματιστής, παντρεύτηκε την Ελπίδα Πέτρου και απέκτησε 5 παιδιά: τη Ροζάνα, τη Βαγγελιώ, την Κατερίνα, το Θανάση και το Φράνκο.

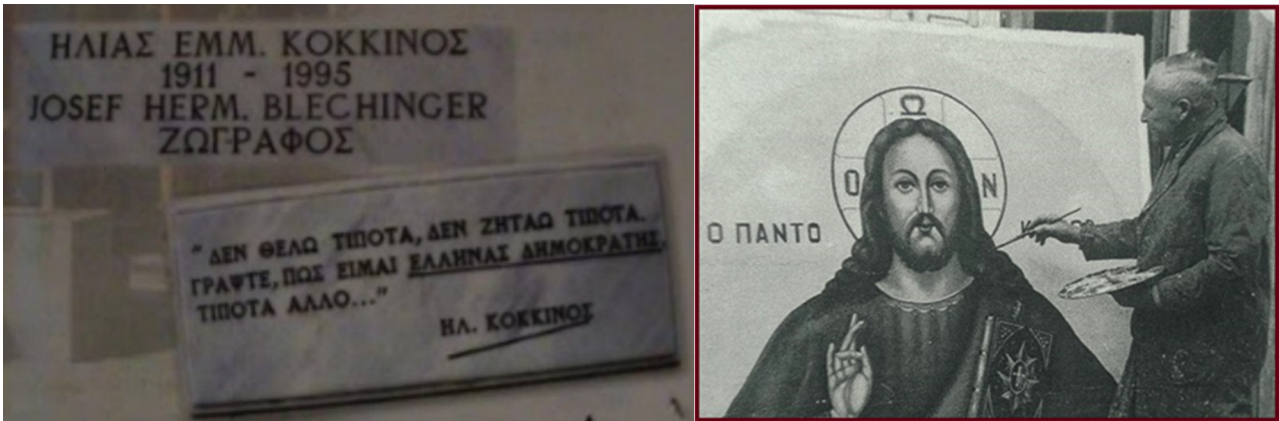
Τις μέρες της αποχώρησης των Γερμανών από τη Λαμία, ένας άλλος «ξένος», ο Αυστριακός στρατιώτης, Josef H. Blechinger (1911-1995), από μια περιοχή στα σύνορα με τη Δρέσδη, με ειδικότητα στους σιδηροδρόμους, που είχε πολεμήσει στην Πολωνία και τη Γιουγκοσλαβία, βρίσκονταν στη Λαμία. Τις μέρες του Οκτώβρη 1944 είχε μάθει από πληροφορίες, ότι οι κατακτητές φεύγοντας επρόκειτο να ανατινάξουν τις αποθήκες πυρομαχικών στο στρατόπεδο Τσαλτάκη όπου εργαζόταν και ο ίδιος.kokkinos+10

Έχοντας επαφές με την αντίσταση (ΕΛΑΝ Μαλιακού) μέσω της μετέπειτα γυναίκα του Αγγελικής Καρακώστα, αποφάσισε να αποτρέψει την ανατίναξη με κίνδυνο της ζωής του. Σε μια παράλληλη ιστορία με του Ιταλού de Simone, ήρθε σε συνεννόηση με τους αντάρτες και με Ιταλούς σκοπούς του στρατοπέδου και έκοψε τα καλώδια, σώζοντας την πόλη από την καταστροφή, διαφεύγοντας κατόπιν στη Στυλίδα κοντά στον καπετάνιο του ΕΛΑΝ Μαλιακού, Σωτήρη Μπεγνή.

Ο J. Blechinger, έμεινε μεταπολεμικά στη Λαμία, απέκτησε ελληνική υπηκοότητα και πήρε το όνομα Ηλίας Κόκκινος (από τον πρώτο νεκρό Λαμιώτη στο αλβανικό μέτωπο). Παντρεύτηκε την Αγγελική και απέκτησε ένα γιό το Νίκο. Ασχολήθηκε με τη βυζαντινή ζωγραφική και εργάστηκε ως αγιογράφος.

Στις 18 Οκτωβρίου 1979, ημέρα της απελευθέρωσης και γιορτής του πολιούχου Αγίου Λουκά, με ομόφωνη απόφαση του δημοτικού συμβουλίου, επί δημαρχίας Αντ. Φίλη, τιμήθηκε με το αργυρό μετάλλιο της πόλης, για την προσφορά του στον τόπο. Όταν τον είχαν ρωτήσει για τη δράση του, εκείνα τα χρόνια, απάντησε με σοφία και σεμνότητα:

«Γράψτε πως είμαι Έλληνας δημοκράτης, τίποτε άλλο».

Εκείνο το διήμερο εκτυλισσόταν παράλληλα και μια τρίτη ιστορία με πρωταγωνιστή αυτή τη φορά το Σουηδό αντιπρόσωπο του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού και μετέπειτα διπλωμάτη **Sture Linner (1917-2010)**.

Γεννημένος στη Στοκχόλμη, βρέθηκε την εποχή της ναζιστικής κατοχής στην Ελλάδα ως μέλος μιας ομάδας Σουηδών του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού επιφορτισμένης με την επισιτιστική βοήθεια στον λιμοκτονούντα ελληνικό πληθυσμό από το Φεβρουάριο του 1942. Στη διάρκεια του 1943, υφηγητής πλέον της ελληνικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο της Ουψάλας, εργάστηκε, ως υπεύθυνος του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, με τομέα ευθύνης τη Στερεά Ελλάδα και τη Θεσσαλία.

Λίγες μέρες προτού οι Γερμανοί αποχωρήσουν από τη Λαμία, και με δεδομένη τη φήμη για ανατίναξη των αποθηκών τροφίμων της πόλης ο Linner ανέλαβε την πρωτοβουλία να οργανώσει

επιτυχώς ομάδες περιφρούρησης από 15-20 νέους της πόλης για την αποτροπή λεηλασιών αλλά και ανατίναξης τους από τους ναζί.

Πράγματι οι φήμες επιβεβαιώθηκαν αφού στις 17 Οκτωβρίου, ο Γερμανός διοικητής ενημέρωσε τον S.Linner ότι τα μεσάνυχτα θα ανατιναχτούν οι διάσπαρτες αποθήκες τροφίμων του Δ.Ε.Σ της πόλης.

Μαθαίνοντας επιπλέον και την πληροφορία από τον 20χρονο τότε, εν ζωή σήμερα συμπολίτη μας, **Γεώργιο Γεωργουλόπουλο**, ότι οι Γερμανοί επρόκειτο να ανατινάξουν και το Εργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής της Ηλεκτρικής Εταιρείας στην οδό Λεωνίδου που λειτουργούσε από το 1912, επισκέφθηκε ξανά με δική του πρωτοβουλία τα μεσάνυχτα της 17ης Οκτωβρίου το Γερμανό διοικητή στην οικία του (οδός Τσιριμώκου και Μανωλίδου) και έτσι απετράπη η τρομακτική έκρηξη που θα επέφερε ανυπολόγιστες καταστροφές. Τελικά μόνο το τηλεφωνικό κέντρο στην οδό Αινιάνων ανατινάχθηκε τα μεσάνυχτα, ξημερώνοντας η 18η Οκτωβρίου, και ενώ παράλληλα εκτυλίσσονταν τα προαναφερθέντα γεγονότα στο στρατόπεδο Τσαλτάκη στις αποθήκες πυρομαχικών από τους de Simone και J. Blechinger με τη βοήθεια των ανταρτών του ΕΛΑΝ.

Μεταπολεμικά ο S. Linner εργάστηκε ως αντιπρόσωπος του ΟΗΕ στο Ζαΐρ (1960-1962), την Αίγυπτο (1973), την Τυνησία (1968-1971) και την Καμπότζη (1978-1993). Το 1960 έγινε αναπληρωτής γ.γ του ΟΗΕ. Μετέφρασε πλήθος έργων αρχαίων και βυζαντινών συγγραφέων συμβάλλοντας στη διάδοση του ελληνικού πνεύματος στις Σκανδιναβικές χώρες, ενώ το 1963 πρότεινε στη Σουηδική Ακαδημία το Γ. Σεφέρη για το Νόμπελ Λογοτεχνίας.

Στα χρόνια της δικτατορίας στήριξε τον αντιδικτατορικό αγώνα των Ελλήνων, έγινε επίτιμος καθηγητής της ελληνικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο της Ουψάλας και επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Κύπρου. Το 2004 η ελληνική κυβέρνηση του απένειμε τον τίτλο του «Πρεσβευτή του Ελληνισμού».

Στις 18 Οκτώβρη το βράδυ, οι τελευταίοι Γερμανοί εγκατέλειψαν τη Λαμία, πιεζόμενοι σε όλη την πορεία τους προς Δομοκό από τις ανταρτικές δυνάμεις. Από το πρωί οι καμπάνες χτυπούσαν χαρμόσυνα, ανήμερα του πολιούχου Αγ. Λουκά, για την ελευθερία που είχε έρθει μέσα από ποταμούς αίματος και θυσιών του ηρωικά αγωνιζόμενου, σε βουνά και πόλεις, ελληνικού λαού.

Είχαν περάσει 1.275 τραγικές μέρες από εκείνη τη μαύρη Κυριακή του Πάσχα στις 20 Απριλίου 1941 όταν ο γερμανικός στρατός μπήκε στην πόλη μας και σηματοδότησε την έναρξη της πλέον βάνουσης κατοχής από τις δυνάμεις του άξονα.

Τα ξημερώματα της 19ης Οκτωβρίου τα πρώτα τμήματα της 13ης μεραρχίας του ΕΛΑΣ μπήκαν στην πόλη. Πρώτο εισήλθε το 36ο σύνταγμα (διοικητής ο αντισυνταγματάρχης Ευθύμιος Ζούλας και καπετάνιος ο Λουκάς Καθούλης –Αριστείδης).

Ακολούθησαν οι άνδρες του ΕΛΑΝ Μαλιακού (διοικητής ο Σόλων Γρηγοριάδης και καπετάνιος ο Σωτήρης Μπεγνής) και του 2ου συντάγματος Παρνασσίδος υπό τον καπετάνιο Δημ. Δημητρίου (Νικηφόρο).

Την ίδια μέρα έφτασαν στη Λαμία και τμήματα του 42ου συντάγματος με διοικητή το Φώτη Βερμαίο (Φοίβος Γρηγοριάδης) και καπετάνιο το Γιώργο Χουλιάρα (Περικλής) καθώς και αντιπρόσωποι της Π.Ε.Ε.Α και του ΕΑΜ, αντιπροσωπεία της Κ.Ε του Κ.Κ.Ε και του Γεν. Στρατηγείου του ΕΛΑΣ.

Ο Άρης Βελουχιώτης κι ανάμεσα τους ο πάτερ-Ανυπόμονος, ο μετέπειτα ηγούμενος της Ι.Μ Αγάθωνος, έφτασε το σούρουπο της 20ης Οκτωβρίου στην γενέτειρά του τη Λαμία, όπου ο λαός τους υποδέχτηκε σαν ελευθερωτές.

(Του φιλολόγου -Ιστορικού ερευνητή Χρόνη Βάρσου)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«Λεύκωμα από τα αρχεία της XIIIης μεραρχίας Ρούμελης», Αθήνα 1995, επανέκδοση του 1944

Χαριτόπουλου Διονύση, «Άρης ο αρχηγός των ατάκτων», Α' & Β' τόμος, εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ, Αθήνα 1997

Το χρονικό μια μέρα πριν την απελευθέρωση της Λαμίας, Φιλολόγου -Ιστορικού Χρόνη Βάρσου

Χατζηπαναγιώτου Γιάννη (καπετάν Θωμά), «Η πολιτική διαθήκη του Άρη Βελουχιώτη», εκδ. ΔΩΡΙΚΟΣ, Αθήνα 1975

Γρηγοριάδη Σόλωνα, «Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας», Α' τόμος, εκδόσεις POLARIS, Αθήνα 2009, επανέκδοση 1973

Γλέζου Μανώλη, «Εθνική Αντίσταση 1940-1945», Α' & Β' τόμος, εκδόσεις ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ, Αθήνα 2006

Κανέλλου Βασιλείου, «Η Σπερχειάδα», Σπερχειάδα, 1997

Κάιλα Δημητρίου, «Κάτω από τις σημαίες του Λαϊκού Στρατού», ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, Αθήνα 2005

«Γερμανικές επιχειρήσεις κατά των ανταρτών στα Βαλκάνια (1941-1944)». ΕΚΑΤΗ, Αθήνα 1999

Χουλιάρη Γιώργου (Περικλής), «Ο δρόμος είναι άσωτος...», εκδ. Οϊωνός, Λαμία 2006 Φαράκου Γρηγόρη, «Ο ΕΛΑΣ και η εξουσία», Α' & Β' τόμος, εκδόσεις ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2000

Σαράφη Στέφανου, «Ο ΕΛΑΣ», εκδόσεις ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ, Αθήνα 1980, επανέκδοση του 1946

Παπαδόπουλου Δημήτρη, «ΕΛΑΝ», εκδόσεις ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ, Αθήνα 2007, τεύχος 14

Χανδρινού Ιάσωνα, «ΕΛΑΣ ο μεγαλύτερος στρατός της εθνικής αντίστασης», Α' & Β' τόμος, «Μονογραφίες», περιοδικό Στρατιωτική Ιστορία, εκδόσεις ΓΝΩΜΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΗ, Αθήνα 2011

Χανδρινού Ιάσωνα, «Η μάχη στις Καρούτες», Περιοδικό Στρατιωτική Ιστορία, τεύχος 149, εκδόσεις ΓΝΩΜΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΗ, Ιανουάριος 2009

<https://www.youtube.com/watch?v=aGowLNJNE8U>

http://www.lamiareport.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=82870:san-simera-69-xronia-prinpos-glitose-h-lamia-mia-megalh-katastrofi-mia-istoria-duo-ekdoxes&catid=42&Itemid=68

<http://amfictyon.blogspot.gr/2014/10/sture-linner.html>

<http://amfictyon.blogspot.gr/2014/07/1911-1958.html>